MARCEL PROUST

LEMOINE DAVASI

PASTİŞLER

EDMOND DE GONCOURT

Çeviren: Kemal Ergezen

Pastiches et Mélanges

-Pastişler ve Seçme Yazılar-

Marcel PROUST

*NRF (*Gallimard), 1919

Ön kapak deseni: Angelika Hoerle

Arka kapak deseni: Samuel Jesserun Mesquita

Not:

Bu örnek, çevirmenin kemalergezen.blogspot.com.tr adresli bloğunda yayınladığı aynı başlıklı tercümenin pdf ve epub versiyonudur.

LEMOINE DAVASI [1}

[1]Aradan geçen on yılda Lemoine'ın, gerçeğe aykırı bir biçimde, elmas üretmeyi keşfettiğini ve Beers'in başkanı sir Julius Werner'den bir milyondan fazlasını kopartarak, onun şikayeti üzerine 6 Temmuz 1909'da altı yıla mahkum edildiğini belki de unutmuşsunuzdur. Ceza mahkemesinin bu önemsiz fakat vaktiyle kamuoyunu cezbetmiş davası bir akşam tarafımca, tamamen tesadüfen, belli sayıda yazarın tarzını taklit etmeyi deneyeceğim parçaların yegâne teması olarak seçildi. Küçük de olsa pastişler hakkında açıklama yaparak bunların etkisini azaltma rizki ile karşı karşıya kalıyoruz, haklı gururları incitmekten kaçınmak adına pastişi yapılmış yazar sadece kendi aklınca değil, zamanının dili ile de konuşuyor saydığımızı hatırlatmak isterim. Örneğin Saint Simone'daki iyi yürekli adam, iyi yürekli kadın kelimeleri aynı samimi ve koruyucu anlamı bugün hiç de taşımıyor. *Hatıralar*ında Saint-Simon, sonsuz bir saygı beslediği, Chaulnes dükü için rahatça iyi yürekli adam Chaulnes der ve pek çok kişi için aynı tâbiri kullanır. (M.P)

GONCOURT'UN "JURNAL"İNDE

21 Aralık 1907

Akşam yemeğini Lucien Daudet ile birlikte yedik; Lucien, hafif matrak geçen coşkulu bir konuşmayla, Madam X.'in omuzlarında görülen masalsı elmaslardan bahsedip durdu… ne elmasmış yarabbi, Lucien'in daima aşırı sevimli bir dille, daima artistik bir tonlamada, üst düzey yazarı hemen açığa vuran sıfatlarında hece hece dile gelen tatlılıkla söylediklerine bakılırsa, elmas dediğin burjuva taşıymış, yakut ya da zümrütle kıyaslanamazmış, hatta birazcık hoppa işiymiş. Tatlıya sıra geldiğinde, bize kapıdan şunları yetiştirmeden de edemedi: Lefebrvre de Behaine aynı akşam ona, Lucien'e, madam Nadaillac'tan başkası olmayan o gözalıcı hanımın ortaya attığı görüşün aksine, Lemoine diye birinin elmas yapmanın sırrını keşfetmiş olabileceğini söylemiş. Bu olay iş dünyasında, yine Lucien'in söylediklerine bakılırsa, henüz satılmamış elmas stoğunun değerden olası düşmesi karşısında öfkeli bir heyecana, en sonunda yüksek yargıçları da içine çekecek bir heyecena dönüşebilir ve sözüm ona Lemoine'in, kuyumculuğa-karşı suçtan, hayatının geri

kalanını *pace* içinde geçirmek üzere tutuklanmasına sebep olabilirmiş. Galileo'nunkinden çok daha güçlü, daha modern, sanatçıya daha mahallî bir canlandırma imkanı sunan bir öykü; aniden gözlerimde bizlere güzel gelecek bir piyes konusu beliriyor, günümüz yüksek endüstrisinin kudretiyle ilgili sıkı tespitler içerebilecek bir piyes, derinine baktığınızda, hükümeti ve adaleti parmağında çeviren, işkillendiği her yeni icata katiyen karşı gelen bir kudret. Ama o sırada, buket bırakır gibi, Lucien'e, henüz biçimini almaya yeni başlamış piyesimin sonunu bağlamama izin veren, beklenmedik bir haber getirdiler, arkadaşları Marcel Proust elmas ve elmaslıların değerindeki düşüş nedeniyle kendini öldürmüş olabilirmiş; varlığının bir kısmını yok eden keskin bir düşüş. Bu Marcel Proust, Lucien'in de tasdik ettiği üzere, tuhaf adammış, bir anda coşku içinde, kimi manzaraların, kimi kitapların *vecdiyle* yaşayabilirmiş, öyle biri ki mesela Leon'un romanlara hepten vurulmuş olabilir. Uzun bir sessizlikten sonra, yemek sonrasının ateş basan genleşmesinde, Lucien şunu bildirir: - Hayır, kardeşimle ilgisi yok, buna inanmayın bay Goncourt, kesinlikle inanmayın. Ama nihayetinde gerçeği söylemek gerek. Ve sözlerinin minyatürleştirilmiş üslubunda sevimlice ortaya çıkan şu özeti geçer: Bir gün bir bey Marcel Proust'a büyük bir hizmette bulunur, Proust da

teşekkür etmek için onu kırda kahvaltıya davet eder. Ancak tam da sohbet ederlerken, beyefendi; ki Zola'dan başkası değildir, Fransa'da gerçekten büyük tek bir yazar, sadece Saint-Simon'un yetişebileceği emsalsiz tek bir yazar olduğunu kabul etmeye bir türlü yanaşmaz, bahsi geçen yazar da Leon[1]. Buna ancak, vay canına denir! Proust, Zola'ya duyduğu minnettarlığı unutarak, çifterli şamarlarla onu, tabanları göğe gelecek şekilde on adım öteye yuvarlar. Ertesi gün dövüşürler, ancak Ganderax'ın araya girmesine rağmen Proust hiçbir şekilde barışmayı kabul etmez." Ve birden bire *elden ele geçen* kahve fincanlarının şıngırtısında, Lucien kulağıma yaklaşıp, komik bir ah vahla, şu beklenmedik açıklamayı yapıyor: "Görüyorsunuz ya, bay Goncourt, *La Fourmalière* ile bile bu modayı yakalayamıyorsam, bu, insanların söyledikleri kelimeleri, kelimeleri bile, Chanteloup'un Pagodası'ndaki aynı *buğu* ile, bir nüans yakalama çabası içinde resmediyormuşum gibi *görmem*dendir." Kafam elmas meselesi ve intihar olayıyla fazlaca tütsülenmiş halde Lucien'den ayrılıyorum, içime sanki kaşık kaşık beyin doldurmuşlar. Ve merdi-

[1] Leon ve Lucien Daudet; Alphonse Daudet'nin kendisi gibi yazar olan oğulları; Proust'la iyi arkadaşlardı, Proust "Kayıp Zamanın İzinde"yi Léon Daudet'ye ithaf etmiştir. *ç.n.*

venlerde, haliyle biraz acibe[2], *dekadan* bir havası olan yeni Japon elçisi ile karşılaşıyorum, bu hava onu Coromandel paravanımın üzerindeki[3], bir istakozu iki kıskacından tutmuş samuray figürüne benzetiyor; elçi bana nazikçe uzun zamandır Honolulu'da görevde olduğunu söylüyor, Honolulu'daki yerlileri havyarın zevklerinden kopartabilen tek şey kitaplarımızı okumakmış, ben ve kardeşimin kitaplar; tek solukla devam eden, sadece, uzak ülkelerden gelmiş, uzun cam kutularda muhafaza edilen birkaç puroyu çiğnemek için bölünen - bu kutulardan amaç seyahat esnasında denizden bulaşabilecek hastalıklardan puroları korumakmış - ve gece geç vakitlere kadar süren bir okuma. Ve nazikçe, Hong Kong'ta hayli sözü geçen bir hanımzade ile tanıştığını, hanımın gece masasında sadece iki kitap bulunduğunu itiraf ederek kitaplarımızdan aldığı zevk konusunda beni temin ediyor: *La Fille Elisa ve Robinson Crusoe.*

[2] Avortonné (fr.) Goncourt'un günlüğünde yer verdiği muhtemelen kendi icadı olan bir kelime, 30 Kasım 1871. *ç.n.*

[3] Üzerinde genellikle egzotik temsiller olan çok kanatlı giysi değiştirme paravanı. *ç.n.*

22 Aralık

Rüyamda, beş yıl önce Cruet'e çektirdiğim, bana epey acı veren dişimin yeniden çıktığını görmüş olarak saat dörtte siestamdam uyandım, kötü bir haber gelecek hissi içimi kapladı. Hemen üstüne de Pelagie içeri girdi, beklediğim haber Lucien'dendi; Pelagie'nin kâbusumu bölmemek için bildirmeye gelmediği haber: Marcel Proust kendini öldürmemiş, Lemoine de hiç ama hiçbir şey icat etmemiş, arakçının tekiymiş, üstelik beceriksiz de, bir çeşit Robert Houdin ama çolak. Bizimki de şans! Bir kere olsun yavan hayat, günümüzden bir ceket çekip, *sanatçıllanacak*[4] bizi bir piyes konusuna savuracaktı! Uyanmamı bekleyen Rodenbach'la karşılaşınca, hayal kırıklığımı zaptedemedim, canlanmak; esinini sahte keşif ve intihar haberinden almış, çoktan yazılıp bitmiş tiradlarımı savurmak için toparlandım; öyle bir sahte haber ki, aşırı optimist ve *aleni*, Sarcey'e özgü bir sonu olan, Lucien'in Pelagie'ye gerçek diye anlattıklarından, çok daha sanatsal, çok daha *gerçek.* Elimden ne gelir, Rodebach'a bir saat boyunca fısıltı ile, bir türlü peşimizi, beni ve kardeşimi, bırakmayan, en büyük olayları

[4] *S'artistiser ya da s'artistir, (fr.)* Proust'un uydurduğu bir kelime olması muhtemel. (ç.n.)

küçücük hale getiren, bir halk ihtilalini nezleli bir suflörün burun çekişlerine dönüştüren, çalışmalarımız ilerlemeyegörsün hemen karşımıza engeller diken makûs talihimiz hakkında serzenişlerde bulundum. Mücevheratçılar sendikası şimdi karışmazsa ne zaman karışacak! Bunun üzerine Rodenbach bana düşüncesinin özünü açtı, Aralık aylarımız, hem ben hem kardeşim için, oldum olası talihsizliklere gebeymiş, öyle bir ay ki, araştırmalarımızın mahkemeye verilmesi, *Henriette Marechal'*in basın tarafından içten içe umulan başarısızlığı, ömrümde ilk kez bir söylev vereceğimde dilimde çıkan uçuk, öyle bir uçuk ki Valles'in mezarı başında konuşmaya cesaret edemedi dediler, halbuki bunu yapmayı kendim istemiştim; tüm bunlar; sanatçı Kuzey adamının, o ki Rodenbach'tır, batıl inançları olan biri gibi söylediği üzere, bu ay herhangi bir girişimde bulunmaktan kaçınmamızı gerektiren bir talihsizlikler bütünüymüş. Böylece, *Bruges La Morte*'un müellifinin kabalistik teorilerini, prensesteki akşam yemeği için mecburi tutulan frakı giymek üzere yarıda kestim, ve onu giyinme odamın kapısında bırakırken ona şöyle seslendim: "Madem öyle Rodenbach, ölümümü bu aya saklamamı tavsiye ediyorsunuz!"

